

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Romini și Bulgari.
NATALIA NEGRU. — Noaptea de Mai (după Alfred de Musset).
M. SADOVEANU. — Luarea Griviței.
ST. O. IOSIF. — Poveste (poezie).
VASILE POP. — Traiu (schiță din viața cerșetorilor).
N. IORGA. — Cronică.
RED. — Răspunsuri.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA”

AU APARUT:

DRUM ȘI POPAS

Note de drum. — Schițe

DE

C. SANDU

A apărut:

ISTORIA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITA POPORULUI ROMÂNESC

DE

N. IORGA

ȘI

tipărită pe cheltuiala Ministerului de Instrucție Publică.

SUMARUL:

- CARTEA I. — Țara Moldovei până la Ștefan-cel-Mare.
- › II. — Tatăl lui Ștefan-Vodă. Tinereța lui Ștefan.
 - › III. — Domnia lui Ștefan-cel-Mare până la luptele cu Turcii (1457—75).
 - › IV. — Luptele cu Turcii.
 - › V. — Ceî din urmă anî din viața lui Ștefan-cel-Mare.
 - › VI. — Moștenirea lui Ștefan-cel-Mare.
 - › VII. — Amintirea lui Ștefan-cel-Mare.

De vînzare la toate librăriile din țară.

Pretul: | Ediția populară 75 de bani
 | de lux lei 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

ROMÎNI ȘI BULGARI

Ministrul de Instrucție al Bulgariei a fost oaspele nostru două săptămîni. Venit ca să vadă în amănunte organizarea școlilor noastre, d. Ivan D. Șișmanov și-a întrebuițat tot timpul pentru aceasta și se întoarce în țara sa cu o întinsă experiență a lucrurilor didactice de la noi.

Dar scopul d-lui Șișmanov n'a fost numai acela de a vedea cum se învață în România. D-sa e și un învățat, cu largi cunoștințe și cu vederi originale, un filolog și etnograf prețuit¹. Problemele de școală i se înfățișează deci ca niște probleme de cultură. Nu numai din școlile noastre, ci și din cultura noastră întregă. din înflorirea ei literară și științifică i se pare că țara sa ar putea trage foloase, pe care prin inițiativa sa vrea să le descopere și să le grăbească. Astfel d. Șișmanov s'a gândit la o secție de cărți românești la Biblioteca Statului din Sofia și la traduceri din românește în bulgărește, care ar face cunoscut compatrioților săi sufletul nostru în mărturisirea lui cea mai deplină și mai adevărată.

Firește că se vor întrebuița pentru același scop și alte literaturi de popoare vecine: sînt plănuite traduceri din grecește și din sîrbește. Toate la un loc vor fi o orientare mai desăvîrșită pentru poporul bulgar, care va înțelege mai bine în ce lume se află, care sînt ideile și sentimentele ce o străbat, care e conștiința de sine a deosebitelor popoare încunjurătoare și ce purtare i se impune față de fiecare dintre dînsule.

Acestea sînt, de sigur, măsuri cuminți, și aprecierea lor trebuie să provoace un îndemn către cercurile noastre culte, un îndemu care n'are nimic a face nici cu întetirea la o luptă, care nu prea are motive și nu poate să aibă de loc urmări, nici cu pofțirea înlăcrămată la o frăție, care poate ființa între oameni, dar nu între popoare, care se cuvine să se îndrepte numai după interesele lor, și nu după

¹ Lucrările d-sale au apărut în *Sbornicul* din Sofia. D-na Lidia I. Șișmanov, fata învățatului rus Dragomanov, a tipărit la Paris, în 1896, un volum de *Légendes religieuses bulgares*.

iubirea pentru alții. Îndemnul trebuia să fie numai acela de a cunoaște : cît mai fără părtinire și prejudecată, cît mai întreg și cît mai iute.

Fiindcă starea de ignorare în care ne găsim astăzi, închiderea cu zidurile unei neștiințe voite și unui despreț ce n'a simțit niciodată nevoia de a se legitima, trebuie să înceteze. Limba romanică pe care o vorbim, elementele romane, nu tocmai așa de multe și de netăgăduite, pe care le purtăm în noi, firea latină pe care, mulțămim limbii, o înfățișăm fără indoială, nu trebuie să ne facă niște isoiați, niște pierduți și rătăciți în acest Răsărit european din care, cu voie sau fără, facem parte. Primejdia așteaptă totdeauna pe cei ce nu-și cunosc drumul, și părțile acestea de lume sînt în deosebi primejdioase, chiar și pentru drumețul încercat. Pe lângă Roma este în trecutul nostru Dacia, este Iliria, este marea Tracie, cu barbarii ageri și aprinși spre jertfe, îndărătmci și avîntați spre cele mai grele culmi ale idealului, sînt veacurile de cultură comună cu vecinii de peste Dunăre, unirea cu ei prin aceeași limbă de Biserică și Stat : vechea slavonă : au fost ieri aceleași lupte pentru întemeierea unui singur Stat trainic, sînt astăzi — oricare ar fi deosebiri de cale într'o anume clipă — aceleași silințe de a păstra față de orice străin, apusean sau răsăritean, ceia ce s'a cîștigat în ordinea politică ; sînt aceleași dorințe, tănuite de guverne și mărturisite de popoare, de a cuprinde în noul Stat pe toți aceia ce sînt îndreptați de limba lor către dînsul ; e, în sfîrșit, — pentru a vorbi acum de cel din urmă fenomen de desvoltare, care înseamnă ziua de astăzi dincoace de Dunăre și dincolo — aceeași nevoie de afirmare printr'o cultură proprie, înfrîurită de altele, dar aducînd ceva nou în marea viață culturală a omenirii.

Nu, n'am avut dreptate în purtarea noastră de pînă astăzi. La început, se înțelege că am mers să sorbim spiritul modern la cele mai imbielsugate, la cele mai curate și mai vestite izvoare ale lui. Eram la școală atunci, și școlarul n'are casă. Ne-am întors de acolo și ni-am durat cămînul : lumina arde acum puternică pe vatră. Sîntem la noi, și mai mult decît la dascălul depărtat, care nu trăiește pentru ucenicii săi decît atîta timp cît ei ascultă cuvîntul lui, trebuie să ne gîndim la vecinii, între cari traiul nostru e menit să se strecoare.

Am zis atîta vreme : ei sînt de neam prost și noi sîntem vlăstar împărătesc. Și mai departe e bine să ni amintim de măreții împărați ai Romei cari au urzit viitorul nostru, și mai departe e bine să ne mîndrim de acest strălucit semn de nobleță care e dulcea noastră limbă, turnată în tipare nouă din bronzul tare al statuilor de biruință. De-asupra căpătiului nostru, ca și supt candela icoanelor să atirne

străbunele chipuri de Cesari. Să privim spre Apus ca spre Canaanul de unde a pornit pribegia noastră, și să nu ni dezlipim sufletul de al marilor nații a căror putere își are rădăcinile în hrăniturul pământ roman. Să ne simțim pe coamele Carpaților și de asupra Dunării. Dar, cit despre aceia, și acolo unde nu ne mină inima, să ni deschidem ochii, cercetători, veghetori, neadormiți. Acolo e trecutul, aici e prezentul și viitorul. De acolo vin sfaturile și modelele : aici se săvârșesc faptele.

Am zis prea adese ori : peste apa de hotar sînt «barbari». Pentru aceasta am uitat două lucruri : întiiu că acele pămînturi au primit mai puternic și mai de-a dreptul civilizația bizantină și că noi am luat-o numai prin ele, prin Sîrbi și Bulgari. La ei au fost Împărați, au fost Patriarhi, după cari s'au luat Voevozii și Doimii, preoții și Vlădicii noștri. Acesta e un adevăr care strălucește și fără mica lumină de recunoaștere pe care am aduce-o noi. Din acest trecut a rămas la ei ceva, o amintire care a licărit muștrînd, în mintea întunecată a timpurilor de supunere în fața Turcilor. Cele patru veacuri de robie — de care noi am scăpat — n'au fost cu totul ingenunchiate și oarbe. Firea oamenilor s'a sălbătăcit, dar nu într'atita încît să nu se poată îndrepta prin iubirea de neam aprinsă iarăși în zilele noastre.

Sîrbi și-au căpătat iarăși Statul la începutul veacului al XIX-lea și au făcut în el gospodărie țărănească bună, pe lângă cultură proastă și politică incalificabilă. Bulgarii li s'au dovedit răpede superiori. Pînă la 1877 ei aveau numai scriitori și agitatori politici, rătăcind prin străinătate, în Rusia, dar mai ales în Brăila, în Bucureștii noștri. Războiul i-a liberat, acel războiu în care noi ne-am luptat pentru noi, și nu pentru ei. De atunci au trecut douăzeci și cinci de ani. Să ne gîndim că ei n'aveau nimic, nici instituții, nici o clasă conducătoare și că brațele zugrumătoare ale părintelui rus nu voiau de loc să li se desfacă din jurul gîtului, abia desjucat de la Turci, să ne gîndim că tratatul din Berlin li tăiasse țara în două, numind partea de miazăzi cu un termen geografic, Rumelia Orientală, cu un guvernator turec : să ne gîndim că Rusia turnase otravă în vinele poporului bulgar prin exaltarea revoluționară — care ține și pînă astăzi — a elementelor formate de cultura rusească. Mulțămită unei mari stăruințe, încete și sigure, de țeran mărgețit, harnic și strîngător, mulțămită acelui om cu totul superior care a fost Stambulov, Bulgaria e astăzi o țară în care se poate spune cu oarecare adevăr ceia ce se spune și la noi în accesele de laudă de sine pe care le au toate popoarele care nu-și dau samă de greutatea ce le așteaptă încă. Ori-cum, Bulgaria are o armată, un învățămînt popular, o economie ru-

rală, care sînt, pentru prieten și dușman, și pentru cine vede numai, rece și prevăzător, ceia ce este: *bune*.

În ce chip însă ar putea fi ale noastre bune, — ceia ce e pentru noi *o chestie de viață* — dacă nule vom cunoaște și nu vom vedea Bulgaria decît prin cărțile de senzație ale Apusului, noi cari stăm față în față cu dînsa?

Grecii au primit cu căldură pe studenții noștri, pe Tocilescii noștri; avem datoria să poftim sau măcar să primim cu căldură pe Tocilescii și pe studenții lor, cari e drept, că au cam rămas în urmă. Bulgarii ni-au trimis oameni serioși cari au venit să observe: să observăm și noi împrejurările lor, *toate* împrejurările lor, prin oameni serioși. Lor li-am face plăcere, iar nouă *cel mai mare serviciu*.

N. IORGA.

NOAPTEA DE MAIÜ

— DUPĂ ALFRED DE MUSSET —

MUSA

*Poetule, iea-ți harfa și dă-mi o sărutare!
Răsura simte-n muguri fiorii încolțirii,
Renaște primăvara și se aprind zefirii, —
În tufe-abia 'nverzite se duce la culcare
Șusteaptă păsărica pân' soarele răsare...
Poetule, iea-ți harfa și dă-mi o sărutare.*

POETUL

*Ce negură deasă se 'ntinde pe vale!...
De-asupra pădurii acolo, o clipa,
Părea că o umbră plutind se 'nfiripă,
Și-alunecă 'n iarbă încet cu piciorul;
Pe vîrfuri de codru din nou își iea sborul;
Ciudată visare; acuma imi pare
Că 'necet se topește... și... iată... dispăre...*

MUSA

*Poetule, iea-ți harfa; de-asupra ierbii fragezi,
În valurile nopții se leugănă zefirii
Și risipesc mireșme în tot cuprinsul firii.
Murind geloasă, roza cu dragoste 'nfășoară
Șascunde gîndăcelul la sînu-i de fecioară.
Ascultă... ce tăcere!... la draga ta visează!...*

Sub teț, în colțul tainic mă zăbovește-o rază
 Ca un prelung adio al soarelui ce-apune.
 În astă seară toate 'nfloresc ca prin minune...
 Eterna fire astăzi din nou se împle 'n noapte,
 De freamăt, de minune, de dragoste, de șoapte...

POETUL

Și inima 'n pieptu-mă ce tare svicnește!
 Ce am? ce simțire din nou mă frământă,
 Îmi turbură pacea și mă înspăimintă:
 Nu bate la ușă?... Dar cine e oare?...
 Lumina în lampă se sbate și moare,
 Și mie-mă iea ochii!... Dar cine mă chiamă?...
 O, Doamne puternic!... cum tremur, mi-e teamă!
 Dar nu... nu e nimeni... ceasornicul bate...
 Doar voi, sărăcie și singurătate!...

MUSA

Poetule! iea-ți harfa!... În vinele naturii
 Tot vinul tinereții fermentă 'n astă sară,
 Și mă ucide dorul... mă-ard buzele ca'n pară,
 Setos le soarbe vântul. La ruga mea pioasă,
 Lenos copil, ascultă: privește!... sînt frumoasă!...
 Nu-ți mă aduci aminte de 'ntîia sărutare,
 Cînd ne-ntîlnirăm tainic pe-a dorului cărare,
 Și mi-ai căzut în brațe plîngînd, iar eu în pripă
 Te-am mîngîiat pe fruntea cea pală c'o aripă...
 Te consolam atuncea de o durere-adîncă:
 Te ucidea iubirea atît de tînăr încă.
 Mîngîie-mă acuma și tu; eu sper ne bună,
 De rugă sînt nevoc: rugă-mu-ne 'mpreună.

POETUL

E glasul tău oare cel drag ce mă strigă?
 Sărmana mea musă ești tu, dulce floare,
 Senină ființă și nemuritoare,
 În care trăește iubirea mea încă?...
 (O vin muș aproape, din'aripi să-mă tremuri,
 Să vezi de-i cunoaște copilul din vremuri...)
 O da!... ce fioruri prin suflet mă tuie!...
 Ești tu surioară, stăpîină bălaie!...
 Din haina-ți de aur ce'ntreg mă inundă,
 Vrăjilele raze, în nouptea profundă,
 În inima-mă tristă încet se strecoară...

MUSA

Poetule, ieu-ți harfa!... eu te-am zărit din ceruri
 Stînd întristat și sombru la masa tu de scînduri.
 Te doare iar în suflet, și iar căzuși pe gînduri!...
 Și am venit la tine, cum vine-o pasărică
 La cuibul ei... Ascultă și nu-ți mai fie frică!...
 Dar vocea tu e slabă, și-atît de trist îmi sună!...
 Și inima îți geme!... Să plîngem împreună!...
 Și ce mai ai tu oare?... Vre-o umbră de plăcere
 Te-ademeneste iarăși?... Vre-o dragoste ce-ți cere
 Atîta chin zadarnic, cum sînt ades în lume...
 Dar lasă-le odată, și uită-le de nume!...
 Hai să cîntăm în fața cerescului părinte:
 Din zhuciumări trecute rămîn numai cuvinte...
 Și să vorbim de visuri, de glori, de mărire,
 Să inventăm departe un loc de fericire.
 Să poți uita de toate... mai dă-mi o sărutare!...
 Acum te pregătește să mergi în depărtare...
 Și să zburăm în taină spre zarea ceu albastră,
 Să mergem: sîntem singuri și lumea e a noastră!

NATALIA NEGRU.

LUAREA GRIVIȚEI

Dragii mei, ziua de treizeci August a fost o zi de groază și de sînge. Nici o minte omenească nu-și poate închipui cîtă vrednicie s'a desfășurat atunci și cîți flăcăi de-ai noștri au căzut ca să nu se mai scoale!

O ploaie rece și subțire cădea neîntrerupt și 'n vîi și pe dealuri plutea ceață lăptoasă. Pămîntul desfundat de ploaie era moale și cleios. Prin văzduhul închis veniau, de departe, împușcături înăbușite. Tunurile izbucniau des, fără să se știe unde; se auzia numai șuerul ascuțit, ca de biciu, al ghiulelelor.

Batalioanele noastre porniseră la ceasurile 3, cu dorobanții din Regimentul 10 în frunte. Flăcăii erau tăcuți și cu fețele îngrijate, dar în toate rîndurile se simția o îndîrjire sălbatică. Fiorul cald al așteptării umplea toate piepturile. Oîșterii tineri erau foarte așțați, necontenit se plecau spre semiplutoanele lor, le zvîrliau vorbe repezi cu glasuri înăbușite, apoi își îndreptau piepturile, căutau să pătrundă negura depărtării, își pipăiau revolverele de la coapsă și-și întăriau, în jurul pumnului, lațul dragonului.

Măntălile dorobanților, ale «opincarilor», și tunicile infanteriștilor erau ude și presărate de pulberea albă a burei.

Așa înaintară prin umezeala rece. Suiră, într'o jumătate de ceas, dealul spre redută. Acolo, tăcere, tăcerea înșiorătoare a morții; în redevalele turcești, nici-o mișcare. Și de-acolo, de pe coastă, văzură cu toții valea cea grozavă, la care nu se aștepta nimeni, *Valea sîngelui*. Coborîră repede, în vâlcea, își alcătuiră din nou rîndurile și prinsere a sui costișa cealaltă. Suiș greu: se cățărau de tufe, se sprijiniau în baionetă, își dădeau unii altora mîna, — dar mergeau cu grabă, se apropiau în tăcere de dușman.

Deodată izbucniră cele dintăiu focuri ale păgînilor, drept de deasupra. Parcă ar fi strîgat cineva: înainte! Toți se zvîrliră spre creastă cu inverșunare. Maiorul Șonțu căzu; dorobanții apărură într'un salt fierbinte pe culme, tăcuți, încruntați, cu căciula buhoasă pe ochi, cu baioneta lungă amenințătoare. Turcii din șanțul de dinafară se traseră îndărăt, în întărituri.

Și, pe cînd puștile Turcilor pocniau repede, năvălitorii ajunși pe culme văzură și cellalt lucru la care nu s'așteptau: două redute în loc de una.

Ce era de făcut? Înainte! Ofițerii își înălțară glasurile, băeții se avintară! Atunci reduta dinnainte parcă se înălță în picioare. Un șir de păgîni se zvîrli pe parapet, alte două șiruri rămaseră dedesupt, tunurile încărcate cu șrapnele își deslănțuiră trăsnetele, și trei șiruri ucigătoare de foc începură a doborî rîndurile noastre. Era un uragan de gloanțe, de sfărîmături de schijă, de urlete, de răcnete, de valuri de fum, de licăriri de fulgere și de trăsnete: parcă venise sfîrșitul lumei! Pămîntul dudu, văzduhul se zgudui ca într'un geamăt uriaș, flăcării se izbiră într'un iuruș cumplit, — dar se retraseră ameteți îndărăt. Pămîntul umed se umplu îndată de sînge; morții rămaseră în tină grămădiți asupra armelor, răniții căzuți îndreptau ochi de foc spre gura de iad care zvîrlia trăsnet și flacără, ceilalți se întoarseră cu fețele încrețite de minie și durere.

Dincolo, alt iuruș, cu batalionul 2 de vînători în frunte, se zdrobi de urgia păgînă. Și flăcării se traseră în vilcea ca să mai răsufle. Mulți ofițeri și soldați căzuse. Cei rămași se uitau în tăcere unii la alții, parcă-și spuneau cu ochii numele celor rămași sus, la asalt. Ofițerii începură a înjura cu minie pe păgîni, apoi tăcură și se așezară încruntați la dreapta sfărîmăturilor de plutoane. Iar flăcării așteptau încordați, fără de nici-o vorbă.

La ceasurile 4, o frămîntare și un murmur trecu. Ofițerii își ridicară săbiile, soldații își plecară armele, comandele innăbușite trecură ca fioruri prin rînduri, — al doilea atac porni ca un vârtej amenințător spre pagini. Dar trăsnetele izbucniră iar mai cumplite, voinicii căzură în valuri de foc și fum și rîndurile rărîte se traseră iar îndărăt.

Ofițerii se puseră jos osteniți. Căpitanii scrișniau. Își murmurau încet numele căzuților. Soldații își ștergeau de pe frunte sudoarea fierbinte și șoptiau:

«Mă, cumplit foc zvîrl păgînii, bată-i Dumnezeu să-i bată!» Sergenții injurau printre dinți.

Prinseră a vorbi apoi cu glasuri încete despre moartea vrednică a celor cari rămăsese sus: Mulți sărise în șanțuri tirind cu ei pe împușcătorii de de-asupra parapetului. Dar curind minia le închise glasurile. Tăceau și așteptau.

La 4 și jumătate începură a sui și șăpcile Rușilor la atac. Un sergent zise:

«Vin și Muscalii la spartul iarmarocului!» Ofițerii se ridicară:

«Sus, băieți! vor să sfirșească ei ce-am început noi...» Flăcăii murmurau:

«Vin, mă, Muscalii. Să nu ne dăm!»

Și iar porniră, odată cu Rușii. Când izbucni uraganul de foc, copiii Țarului strigară: Ura!, apoi se opriră. Căzu un rind, căzură două, plutoanele se cumpăniră, ofițerii strigară: «Nazat!», sfărâmurile se răstogoliră îndărăt pe lingă ai noștri, într'o prelungă fierbere de răcnete și de gemete. Iar opincarii și vinătorii se prăbușiră încă odată spre redută, ca un munte de oțel; ajunseră la parapet; împușcătorii de sus se zvirliră în șanțuri îngroziți. Urlete: Alah! Alah! umplură văzduhul. Imanii se ridicară pe parapet, înălțară brațele spre cer urlind; rinduri nouă de trăgători se cățărară din șanț, tunurile zguduiră pământul, — și flăcâii se traseră iar îndărăt.

Erau toți plini de fum, de singe și de noroiu; le sticliau ochii într'o cumplită minie și îndirjire. Erau palizi de trudă; stăteau cu minile încheștate de arme și nu mai ziceau nimic. Amurgul pîcios și trist îi înfășură ca o pînză întunecoasă, întunericul venia repede, și era frig și ploua încet, — și, în reculegerea plină de mîhnire a tuturor, inimile se muiară o clipă și gindurile se întoarseră spre frații rămași sub șanțul redutei, ciuruiți de gloanțe și plini de singe închegat... Frigul îi cuprinsese, stăteau cu capu'n tina rece și umedă, cu minile înțepenite pe armă, cu ochii crunți deschiși sub cerul negru. Și o tăcere adîncă ca înaintea unei furtuni se întinse în rîndurile flăcăilor. Se auziau în depărtări tușind tunurile răpciugoase, se auziau vuete mai slabe și mai înăbușite, însoțite de pîriirea neregulată a împușcăturilor, undeva în întunericul înserării. Apoi un călăreț veni, ofițerii se ridicară, se adanară în jurul comandantului. După cîteva vorbe schimbate, se întoarseră și comandară soldaților să se ridice. Un pile de călăreți învăluiți în mîntăli se apropiă. Cel dinainte era Vodă.

Ofițerii întrebau, cu glasuri mișcate:

«Sinteți gata, băeți?»

— Gata, domnule locotenent!»

Vodă vorbi cu generalul nostru, apoi porni înainte, se cufundă în negura serii. Trupele prinseră iar a se frămînta. Plutoane sosiau călcînd greu și lunecînd prin noroiu. Se rînduiau în tăcere.

Comandanții șoptiau: «Încă odată, flăcăi!...» Iar flăcăii tăceau, cu inimile impietrite.

În sfîrșit, porniră a patra oară.

Așa de iute se cățărară pe culme, încît ofițerii cei sprinteni de-abia se

puteau ținea de ei. Și sus, se svirliră spre parapet într'o tăcere așa de înfiorătoare și de minioasă, și într'un avint așa de sălbatec, încît pămîntul se zgudui. O volbură de foc se deschise, întăritura vărsă șuvoaie ucigătoare de plumb. Nu era o piriitură de arme, ci un tunet neîntreput: parcă toată reduta, presimțind ceva grozav, se ridicase în picioare și zvirlia foc și moarte.

Imanii gemeau cu brațele la cer, ostașii păgîni stăteau neînduplecați în picioare în fulgerul orbitor al împușcăturilor. Dar, prin umbra deasă a inserării, șuvoiul negru de flăcări venia zguduind pămîntul plin de apă; veniau cumpliți ca răzbunarea; venia puterea cea mare și cea din urină a răbdării sleite. Intrară în șanțul din afară, se zvirliră la parapet, se suiră de-asupra. Acolo, se dezlănțui minia lui Dumnezeu! Pușca avea două capete: stratul și baioneta; omul avea două brațe: unul cu pușca și unul cu pumnul care cădea ca un buzdugan de plumb. A fost izbitoră de trăsnet. Împușcăturile conteniră. Cei de pe creasta parapetului se prăvăliră deodată în șanț. Flăcării săriră după ei. O furnicare repede, o invălmășeală, o ploaie fierbinte de sînge. Din șanț, soldații turci se năpustiră îndărăt. Dar minia tăcută a flăcăilor nu-i lăsă. O înfricoșată izbucnire spre ei le cutremură rindurile slăbite; dușmanii se risipiră ca suflați de vifor.

Acum începură împușcăturile noastre. Cei din urmă dușmanii cădeau; cei dinnainte fugiau. Ai noștri puseră mina pe tunuri. Intrară în șanțuri, scoaseră la margene nenumăratele leșuri turcești, se așezară în întăriturile cucerite cu atita trudă și sînge, își pregătiră armele și așteptară.

Sublocotenenții rămași erau nebuni de bucurie. Se îmbrățișau, răcniau: «Mă! Rominii noștri, săracii!», și altceva nu puteau zice. Iar flăcării tăceau neînduplecați și minioși. Și noaptea neagră și neguroasă se întinse pretutindenă, și ploaia suptire tot cădea și fioruri de durere treceau parcă prin văzduhul de păcură. Se aprinseră felinare, și luminile lor se deschideau ca niște ochi triști și singeroși în durerea nopții. În roatele de lumină, se vedeau santinelele drepte, negre, veghind neadormite și grupele celorlalți flăcări, care stăteau deștepți și tăceau cu ochii ațintiți.

Tunurile mugeau în văi. Cite un strigăt nedeslușit se auzia departe, în ceață. Într'un tîrziu, porniră ambulanțele noastre și toată noaptea rătăciră felinare în preajma redutei și în Valea-Singelui, și toată noaptea fură cărați spre spitale flăcări răniți. Toți își dădeau arma în primire, precum ca să știe că n'au lepădat-o la primejdie.

Era tîrziu după luptă, și eu eram așa de trudit, că nu-mi mai simțiam picioarele din încheieturi. Mă așezasem între doi dorobanți. Între mărtașile lor, o căldură umedă mă învăluisă, și genele parcă-mi erau de plumb. Un somn dulce, molesitor mă cerca. Sabia îmi scăpă din dreapta și rămase atîrnată numai de dragon. Mă simțeam așa de bine și, în piroteala mea, eram foarte fericit că flăcării noștri s'au purtat cu o vrednicie așa de înspăimîntătoare. Mă gîndiam la cei din Tară, cari așteptau cu grijă veștile războiului; mă gîndiam la un răsărit nou de soare pentru Moșia noastră cea nenorocită. Pieptul îmi era cald și plin de fiori; lacrimi fierbinți

imi năvăliau supt ploape. Uite, vedeam pe tata departe, într'un tirgușor din fundul Moldovei. A ieșit în cerdac, s'a așezat în jilț, desface gazeta, își așează ochelarii și cetește... Are să știe că și eu am fost botezat în sînge. Are să vie mama, și, cînd va afla vestea, are să înceapă a geme și a plînge. Iar tata își va pune ochelarii dinnainte pe masă și va începe a da din mîni cu tot cu gazetă și a-i vorbi despre strămoșii noștri și despre vrednicia trecută. Dar mama nu vrea să știe de nimic, ea bocește pe Mitică al ei, care poate a căzut în cîmpiile bulgărești.

Deodată aud un glas ușor.

«A adormit?»

— Da, a adormit. Era și ostenit, săracul, — răspunde încet cineva de lingă mine.

— Ce crezi? zice cellalt glas; doar muncă am avut noi azi. Și el nu-i deprins. Om trăit altfel, nu ca noi...»

Urmează cităva vreme de tăcere. Iar aud:

«Mă Mihai, de la noi din sat a mai scăpat cineva?»

— Nu, numai noi doi am rămas. Cumplit vifor a fost azi.

— Da, bre. Ș'are să mai fie!»

Iar tac. Intr'un tîrziu, glasul de lingă mine vorbește din nou:

«La noi trebuie să fi început clăcile. Dar fără flăcăi nu-i nimic de seamă. Și fetele, și nevestele, și mamele toate plîng...»

— Ce să le faci? Așa-s muerile, slabe de inger... Dar de maica tot mi-i jale cînd imi aduc aminte...»

Pe urmă, tăcură și nu-i mai auziîu vorbind. Și mă gîndiîu la poporul cel necăjit și nebăgat în seamă în care fierbe putere nemărginită, și iar mi se umplu sufletul de mîngiere: vrednicia noastră a izbucnit și tună în termurile straine, și nu-i departe ziua învierii!

MIHAIL SADOVEANU

POVESTE

*Mergea în întunerec și fără nici o tîntă,
Cu fruntea încreștită, pe-un drum necunoscut.
Să plîngă ori să cînte părea că n'a știut,
Căci fericit e-acela ce plînge-amar sau cîntă,
Atuncea cînd se simte mai trist și mai pierdut.*

*Dar iată că odată cu mindra primăvară,
Ea, primăvară mindră, în cale-i înflori...
Cum o văzu pribeagul, deodată tresări,
Și soarele s'aprînse și ciocîrlîu cîntară,
Și-un raiu de viață nouă în juru-i răsări...*

*Căci s'a pătruns de farmec ființa lui întreagă,
Cînd ea i-a spus o vorbă, și i-a zîmbit cu drag.
El se ducea spre moarte, ea l-a oprit în prag...
— Fii binecuvîntată pe cît îi ești de dragă,
Stăpînă adorată a fostului pribeag!*

ST. O. IOSIF.

TRAIŪ

— SCHIȚĂ DIN VIAȚA CERȘETORILOR —

De departe văzută, poarta bisericeii, cum e așezată sub turnul țuguiat al clopotniței, pare a fi capul unui uriaș trîntit în pămînt pînă în gît, și rămas așa, cu gura căscată în rîcnet, cu căciula țuguiată îndesată pînă peste ochi, ajunsă pe nas de violența trînteii.

Căciula se deosebește de celelalte prin faptul că, țuguiată cum este, pare o chivără lungă, lungă, de paiată, cu clopoței în vîrf.

Cînd vine cîte o zi mare, uriașul își sună clopoței de se cutremură chivăra din vîrf pînă în pereții gurei.

* * *

În poarta asta de biserică sînt cîțiva cerșetori: șeșe, șeapte, dar dracu să-î știe cîți sînt! că așa se înghesuiesc unii într'altii, în cit nici nu-î mai poți număra.

Unul din ei este... Dar trăsni-i-ar D-zeu! că toți sînt cam la fel; și cum stau otova, cu bărbile încîlcite, albite de ger, cu mustățile de chiciură, și cu desagele lor cîrpite, au înfățișarea unor «moși crăciuni» mai jerpeliți. Numai infirmitățile lor permit să fie mai ușor deosebiți: unul e chior, altul șchiop, altul ciung, altul orb! Care cum l-a lăsat Dumnezeu! Dar toți însemnați! Numai haba și Mutul sînt mai întregi. Și toți cu mutrele blînde, așa de cucernice, încît sfinții zugrăviți pe bolta porții par a fi draci împelițați pe lingă ei.

În mulțimea asta, Ciungul și Șchiopul stau mai de o parte, și vorbesc, grav. Ciungul știe el ce știe: dar umblă cu șoalda, căci zice, clipind din ochi șiret:

— «Ehei, pă Chioru să-l vezi! Ala bea numai odată pe zi: începe dimineața și sfirșește tot dimineața, a doua-zi; că lui nu-î place să facă lucrurile pe jumătate! El orî se îmbată tun, orî bea pînă cade supt masă!»

Șchiopul, cu mutra lui de drac pocăit, — cu mustățile de chiciură, pe oală, și barba albită de ger, cu ochii mici ascunși în fundul ca-

pului, de fricoși ce sînt, — rîde : dar mai mult de prietenie, și, șoticăind pe piciorul de lemn, de să schimbe vorba :

— «Da frig e, vere!... frig!...» zice el Ciungului.

— «Frig, frig! mie-mî spuî?! Nu vezi, de așa ger înghiață pînă și vorba, înghiață pînă și limba în gură! Iacă bietu Mutu, nici nu mai poate vorbi de frig, nu î așa Mutule?» Și Ciungul dă Mutului un ghiont prietenesc.

Mutul par'că pricepe ceva din ghiont : dar nu zice nimic, numai rînjește umil, temîndu-se să nu fie gonit.

— «Vezi?» zice Ciungul șmecher : Mutul nu vorbește numai de frig, vere!... Ce mai ger! te jocî?!»

Șchiopul se ține serios și se hîțînă pe piciorul de lemn :

— «Da, asta e știut : muții nu prea vorbesc. Lor nici vara nu li se desghiață limba ; mai degrabă vorbește un om sănătos, decît unul de ăștia.»

— «Eû cred că Mutu numai de mîndru ce este, nu zice nici o vorbă», adăogă Ciungul.

— «Da cum nu! fac chiar prinsoare că ăla nici cu boerii nu vrea să vorbească : necum să stea la taifas cu noi.»

Ciungul se întoarce răstit către cerșetorul mut :

— «Așa mă, faci pă grozavu cu noi!» Și-î arde un pumn după ceafă.

Mutul cască gura de durere : însă, de teamă să nu-și piardă locul, se rînjește și mai unil : apoi stringe buzele, înghite, și tace... Numai de mîndru ce e.

* * *

Ei comedie! abia pot aștepta cerșetorii sosirea creștinilor, ca să plece fiecare la casele lor.

— «Aoleoo vere! frig!» strigă Ciungul, și, neștiind ce să facă, să nu-î degere mîna, c'atît mai are și el, o duce la gură, suflînd aburî în ea.

— «Fu-uu! rămiu fără mîna, vere! Dracu mă puse să plec de acasă!»

Șchiopul, își bate mîinile pe după trup :

— «Frig al dracului! de nu era clanța nevestii, nici nu mai veniam azi!»

— «Da ce mă, n'o duceți bine, Șchiopule?»

— «De, mă vere : la început, să ne mîncăm de dragoste ; vroia să fugă cu mine din sat, și acu doar că nu ne mîncăm de ură. Pe mine m'a luat miliția pe negîndite și, pînă să scap, ea pierise din sat... ăminterî o luam de-a dreptu.»

— «Ei da p'ormă?»

— Păi p'ormă ne-am găsit iar : da vezi că eram cu picioru rupt. și ea trecuse prin ciur și dărmon. Numaî de necazuri s'a făcut așa rea; că așa-î dă rea, încît, cînd se pornește, ți-l judecă pe dracu și ți-l mai scoate și dator.»

— «Ce spuî! da tu de ce nu-î tai nasu?»

— «Ce vorbești băă?! Cum sînt eu. numa cu'n picior, mă zvîrlă afară din casă. Numa odată m'a zvîrlit?! Mai bine tac, sau rîd. Ce să fac?»

Amîndoi cerșetorii tac, pe cînd ceilalți lovesc picioarele de pămîntul înghețat. Cu tot stratul de murdărie care este pe ei și-î apără de frig, cerșetorii nu-și găsesc rostul de ger.

Unul se mișcă din loc în loc, altul tropăie, pînă ce, la urmă, toată leota începe să se ghiontească.

Își dau bieții cerșetori niște ghionturi par'c'ar fi rude, și fiecare rudă cite un bivol:

— «Arde-l! Dă-î!»

Hohote, bușeli, icniri și cite un ghiont, de rămîne primitorul cu gura căscată, neștiind, să țipe, sau să urle de durere.

Buf! o căzătură și o oprire bruscă.

— Haitî!.. trece o creștină spre biserică. Toți smirna!

Numaî «căzutul» rămîne ca într'o mătanie, și, întinzînd mîna, către «conița» geme rugător:

— «Miluiți-mă și pe mine... să vă dea Dumnezeu!..»

Ceilalți lacomi se reped, care mai de care, mai milogitori:

— «Și pă mine... și pă mine... și pă...»

Dar nici n'apucă să li scape bine creștina, și încep din nou să-și dea în petic. Chiorul face cu ochiul, Ciungul dă cu cotul, Șchiopul șonticîe, Unchiașul își linge chiciura de pe mustăți și huidiu! iar se pornește goana și risul.

— «Fhuu! fhuiuu!» zice Ciungul, suflînd un drug gros de aburi în mînușă: «Bine de tine, Șchiopule, că degeri numai la un picior!»

— «Și dă tine, Ciungule, că degeri numai la o mînă!»

— «Da tu ieî pomană cu amîndouă...»

— «Ioite la Chioru! are un diamant în vîrful nasului!»

— «Ioite al dracului: cu giuvaiericale pe nas!! dați-l afară! Că ăsta-î d'ăia bogății. Huideo-huo!»

Și-î chiar așa! Numaî că fiteșicare și-a agățat de vîrful nasului cite un diamant sclipitor; care mai mare, care mai mic, după cum îi dă și cerșetorului nasul.

— «Naaa! era să cadă Baba lângă Unchiaș; mai încet, fă, că te vede lumea».

— «Ohoho, Moșule, nu te aprinde! sau, dacă te aprinzî, dá-te mai încoa să ne încălzim de tine!»

Și, înfrigurați, cerșetorii năvălesc în jurul perechei.

Moșul, aplecat să ajute Babei, alunecă și se lățește lângă dinsa ca o plăcintă.

Risete. Se aude ironii:

— «Ce faci. Unchiașule!? Copăcel, tăticle!»

— «Scoal' de lângă Baba, măăă!»

'Tiii! păi s'a trecut și de glumă și de tot! că, unde se opinteste Unchiașul odată în zăpadă, furios, și zvîr! cu bățul printre cerșetorii.

Zviști, spulberată e toată liota! Pină și Șchiopul o rupe la sănătoasa, șontăcăind încolo, strigînd speriat:

— «Nu da! nu da, Moșule, că mă lovești! Mă, vezi să nu rupi bătu pă mine! mă!»

Din zidurile porții pină în zidurile bisericii se ridică un hohot, și chiar și ăla, bietul, zăpăcit, desnădăjduit de așa frig, se dá cu capul de toți pereții pină-l iea dracu de frig!

Ha! Ce-î? Cerșetorii, tuști la loc, și: smirna! Nicî nu mai știi cari sînt sfinți adevărați: cei de pe zid, sau cei de pe jos? Ce e? ce s'a întîmplat?

Ei ce să fie? ies creștinii din Biserică; și cerșetorii, cari de cari cu mutrele mai nenorocite, își pregătesc glasurile: «hm! hm!»

Dar las' pe Moșul! las' că li-o coace el! căci fierbe, turbează de necaz: și, furios că n'a putut să-i ajungă, îndeasă pe supt ascuns, în pripă, cite un ciomag în coastele celor mai apropiați.

Dar Șchiopul, așezat între Babă și Moșneag, ferește brusc în lături, și nenorocita, rămasă în locul lui, primește o lovitură grozavă în coaste.

Prăpădita răcnește odată, dá ochii peste cap înșecîndu-se în durere, cade în genunchi, și, ținîndu-și coastele, urlă cît o iea gura:

— «Aoleu, m'a omorît tâlharu! aoleu». Însă în vremea asta creștinii au sosit aproape și, Baba, ca să nu rămie cu buzele umflate, întinde mîna, văicărîndu-se, holbînd ochii de durere:

— «Aoleoo! miluiți-mă și pă mine, o biată nenorocită... aoleoo!»
-Ceilalți cerșetori gata să plesnească de ris, se înghesuiesc la pomană întinzînd mîinile, milogîndu-se, cari de cari cu glasuri mai tremurate, rugătoare:

— «Face-vă-ți milă și pomană, un biet șchiop neputincios!..»

— «Miluiți pe un biet moșneag neputincios, fie-vă milă!..»

— «Un biet chior neputincios... fie-vă milă... Boda-proste, bodapr... Stai, Madamo, că-mi dăduși un ban bulgăresc!»

— «Să vă ajute sfînta zi de azi!.. Lasă-l, mă Ciungule, că ăla-i al mieu, ăla numai mie-mi dă... Pentru mine a scăpat banu jos! Drumu, dă-î drumu banului că te zmintesc!»

* * *

Hei, vezi că știe el Chiorul cum să împace lucrurile, căci, după plecarea creștinilor, numa' că se răstește la tovarășii lui:

— «Care bea o țuică, două, băă?!!»

Nu, că asta, știi, e curată nebunie să mai întrebe «care». Toți! mai încape vorbă? Toți!

Ciungul îi ieă cu vorba, căci el stă bine cu Chiorul.

— «Ehe, vedeți bă, nu-i așa rău Chioru! N'auziți? face cinste: și, cînd cinstește el, toți se duc acasă cu luleaua neamțului!»

Da ce atîta vorbă?! Că ce? Chiar de n'ar da mai mult decît o țuică, pă vremea asta una singură face cît zece, mă! Păi bine măi vere, cînd dă un om zece țuici să mai fi supărat, să mai stai la gînduri? Asta-i prea de tot.

— «Hai cu toții!»

— «Dar Șchiopu? Mă, da încotro, mă! ăsta, cum te chiamă. Mă ăla prostu?..»

— «Hai cu noi, mă Șchiopule, ce... Tu nu știi cum e Chioru? ăla vede numai pe jumătate: beî zece țuici, și el vede numai cincî! Îl bem, îl bem, supt masă, că, el, fără să vrea, închide un ochiū la toate șotiile de i le jucăm noi!»

— «Hai bă, dă-o încolo de supărare! Ce, acolo pentru o înjurătură, două, trebuie să ne dușmănim? Ce, doar n'om fi neam de boieri! Ce dracu! Hai, Șchiopule!»

— «Ba nu, nene, ce tot îmi bați capu cu dușmănia?! Asta-i chiar boacăna de tot! nu-i nici o supărare; da' m'așteaptă nevasta și mă injură: aminteri cine nu ține la un păhărel de țuică?!»

— «Haide mă, că doar nu s'o scufunda pămîntul dacă beî o țuică cu noi! hai să mai rîdem nițel.»

— «Haide.»

— «Eh vezi, așa măi zic și eu: noroc să-i dea Dumnezeu!»

— «Noroc să-i dea Dumnezeu! să ne vedem la chef!»

Și toți pornesc spre cîrciumă.

VĂSILE POP

CRONICĂ

Între 1762 și 1768 s'a rostit de Vartolomei Măzăreanu, egumen de Putna, un cuvînt de pomenire pentru Ștefan-cel-Mare. Acest *cuvînt* a fost păstrat, și Mihail Kogălniceanu a dat o întaie ediție în revista sa *Arhiva Românească*. Se știe că el se află într'un manuscript în posesiunea d-lui C. Erbiceanu, membru al Academiei. După acest manuscript d. I. Bianu a dat într'o elegantă broșură de 35 de pagini *Cuvîntul de pomenire*. Cărticica se împarte gratuit de Ministerul de Instrucție.

*

D. Gr. G. Tocilescu a comemorat pe Ștefan-cel-Mare la Academie. Omagiul putea fi mai sincer și putea veni din buze mai curate. Publicul s'a ținut deoparte, așa încît parodia n'a avut alți martori decît membrii Academiei, de prinși de mult a suporta pe acest coleg al lor care înnaltă așa de puțin prestigiul instituției.

*

Cine vrea să vadă pe Dante, versuri franțuzești și nume de elevi romîni turnate la un loc într'un monstruos cazan de *hocus-pocus*, poate răsfoi *Șeză-tourea lui Ștefan-cel-Mare*, publicată de d. Ionnescu-Gion. A amesteca pe Ștefan în recitări oarecare, pe mai multe limbi, făcute de elevi, fie și pentru scopuri de caritate, era un semn al neseriosității multora din clasa cultă românească a anului 1904 (căci complicii au fost toți cei ce au ajutat această exhibiție și au laudat-o). A tipări tot ce s'a recitat supt un titlu cu numele lui Ștefan. — e ceva care nu se poate califica lesne.

N. IORGA.

RĂSPUNSURI

B. Cr. Loco. — Versuri prea greoaie, simțire prea ușoară.

Infîus, Iași. — «Zîna» din nuc e cam poznașă; celelalte versuri merită și critica de care vorbești: tăcerea, și critica de care nu vorbești: coșul. Încolo, te salutăm și noi cu tot respectul.

R. S. Rab. Loco. — «De dorul ei...» nu ne prăpădim.

A. Z., Iași. — Din «Bunica», vă publicăm cele două strofe din urmă, care nu sînt urite :

O, timpuri fericite! Duiosă amintiri,
Prin mîntea mea voi treceți ca nori de mătasă,
Ce după ploaie vară plutesc voioși, și lasă
În urm'un cer albastru scaldat numa 'n selipiri.

Și astăzi ca și-atuncea în liniște ascult
Sub teiul din grădină, cum frunzele foșnesc,
Făcînd un murmur dulce, ce parcă 'mî amintese
Un grai duios din vremuri, iubit atît de mult...